

Posudek oponenta bakalářské práce

Název práce: Marnivá krása. Motivace k úpravám obličeje injekčními metodami estetické chirurgie u mladých žen

Autorka práce: Dana Řeháčková

Vedoucí práce: Michal Josephy, Ph.D.

Posuzovaná práce je věnována fenoménu estetických operací formou injekcí kyseliny hyaluronové a botulotoxinu u mladých žen ve věku 18-25 let. Záměrem je rozklíčovat motivaci těchto žen k podstoupení zmíněných zákroků. V teoretické části je věnován prostor tématům atraktivity, etologické koncepci dětského obličejového schématu, dále estetické chirurgii a konečně základním představám o motivaci. Práce využívá metodologii kvalitativního výzkumu, je založena na polostrukturovaných rozhovorech s 8 respondentkami. V praktické části jsou rozhovory analyzovány a je představena základní klasifikace motivací, jež se na rozhodnutí k estetickému zákroku projevily. V závěru jsou za hlavní motivy označeny snaha o zvýšení sebevědomí, fenomén sebeprezentace na internetu („selfies“) a vliv vrstevnic.

Obecné námitky:

- a) Práce nese titul „Marnivá krása“ a v tomto názvu je určitá zkratka hlavního problému: práce je normativní, hodnotící, v jejím pozadí se nachází určitá neartikulovaná představa o „přirozené kráse“ („Mnohdy [mladé ženy] zapomínají na přirozenou krásu a dobrovolně se stávají otroky vlastního těla a nekonečné touhy po dokonalosti.“ s. 71), či o jakémsi „ideálu krásy“ (s. 31). V práci je neustále patrné, že ony zákroky jsou jakoby nepatřičné, nepotřebné, dokonce možná škodlivé (s. 70). Podobně se zdá vystihovat onu základní perspektivu práce úvodní formulace, kdy je záměrem „přijít na to, co motivuje tyto mladé ženy k [podstupování těchto zákroků] v tak mladém věku, protože se může zdát, že vzhledem k jejich mladistvému vzhledu, nemají racionální důvod tyto procedury absolvovat.“ (s. 6) Ptá se ovšem práce po racionalitě jejich jednání? Bohužel nikoliv, byť pro respondentky samotné se (s jednou výjimkou) jedná o dobrou investici.
- b) Samotné vymezení injekčních zákroků je velmi problématické – na jedné straně je práce zahrnuje do stejné kategorie jako plastické operace – ptá se, proč raději volily respondentky tuto metodu a nikoliv plastickou operaci. Zdá se, jako by šlo o volbu „dočasného“ vs. „trvalého“. Toto schéma či schematizace, kdy je kategoriálně na stejné úrovni hodnocena „trvalá“ plastická operace a „dočasná“ injekční úprava, nebere nijak v potaz, že i pro samotné respondentky se jedná o bytostně odlišné věci – jakkoliv by (s jednou výjimkou) odmítaly plastickou operaci, aplikace zmíněných látek je pro ně spíše kosmetickým zákrokem. „V dnešní době na tom není nic divného, lidi na to podle mě koukají jako když de někdo na kosmetiku ... není to nic životu nebezpečného ... když jde upravit něco,

co může vypadat líp, tak proč ne, hlavně že to funguje.“ – takto z přepisu výpovědi respondentky Lucie.

- c) Dalším klíčovým problémem je, že práce nerozlišuje mezi jednotlivými odbornými diskursy. V zásadě zcela nekriticky přechází mezi etologickými, psychologickými, antropologickými, feministickými či jinými žánry.
- d) Analýza usiluje zmapovat motivaci respondentek. Není patrné, na základě čeho jsou nakonec ony motivace určovány. Ukazuje se, že respondentky jsou v zásadě psychicky labilní či dokonce jde o zvláštní psychické aberace – viz dysmorfofobie. Ovšem klást takto respondentky na jednu rovinu s např. Donatellou Versace je přinejmenším zvláštní. V práci se objevují paušalizující a velmi nedůvěryhodné psychologické „vhledy“ – jedna z respondentek zjevně trpí komplexem, jiné jsou posedlé, trpí nutkavými či imaginárními tužbami, atp. Na základě čeho to lze tvrdit? Jde o psychologickou práci? Máme k takovým závěrům jakoukoliv legitimizaci?
- e) Analogicky je dalším problémem práce nárokování si schopnosti „prohlédnout“ povrchní/hluboké motivace, tedy vědět, které motivace jsou pravé, které jsou jen domnělé, uvědomované/neuvědomované, atp. (viz s. 34, 35, 43, aj.)
- f) Práce postupuje specificky mechanickým způsobem, což není samo o sobě špatné, ale problémem je, že teoretická část (vzhledem k její nekonceptčnosti, nejasnosti odborné perspektivy atp.) je následně „překlopena“ do části praktické a jednotlivé položky jsou „odfajfkovávány“ – motivace vnitřní, vnější, dětské obličejové schéma, atd... Ve své podstatě je teoretická část sledem různorodých referátů, jež působí na velmi povrchní úrovni jako rozvíjení tématu, ale bohužel nemohou nikdy vytvořit sourodý celek.
- g) Práce se nijak nezajímá o metodologii (či design / počet respondentů, atp.) výzkumů, které využívá a na které se odvolává. Minimálně v případě výzkumů z portálu plasticka-chirurgie.info jde o pochybné šetření pro vlastní potřebu.
- h) Práce si všímá, že nevěnuje (či v budoucnu by mohla) dost pozornosti ekonomickému rozměru zkoumaného problému. Skutečně bych právě tuto stránku považoval za nesmírně podstatnou. V práci se dozvídáme pouze, že jde o ženy z finančně zajištěných rodin. Ale pokud jsou samy výdělečně činné, pak jde o velmi nejasné vymezení. O jejich příjmech nevíme nic.

Práce s literaturou je zvláštní položka: bibliografické odkazy bez udání strany jsou zcela bezcenné, ve velké míře však jde o odkazy na všemožné truismy a banality (e.g. viz s. 30 nahoře). Odkazy na webové stránky musí být opatřeny datem přístupu.

Jednotlivé připomínky:

- 1) Jak rozumět formulaci: „... i přes jistý soulad s nastavenými kulturními normami zde existuje touha neustále něco vylepšovat, měnit ... přestože zdánlivě to vypadá tak, že „není co.““ (s. 7) – Jaké jsou tyto kulturní normy? Na základě čeho víme/nevíme, zda je či není co vylepšovat?
- 2) Náš vzhled **není** jedinečným uskupením genů našich předků (s. 9) – jde o fenotyp.
- 3) Na s. 9-10: jaký je tedy vztah atraktivity a přitažlivosti?
- 4) Konrad Lorenz získal Nobelovu cenu za fyziologii a medicínu. (s. 11)

- 5) „Dostáváme se tedy k paradoxu, že průměrné tváře, které jsou sice přitažlivé, nemusejí být nejatraktivnější.“ (s. 11)
- 6) Věty jako „Symetrie obličeje je domnívaným předpokladem i pro jeho atraktivitu.“ (s. 13) působí jako špatný překlad z anglického originálu.
- 7) Možná se někde výraz „ontologický vývoj“ používá, ale poněkud častější je „ontogenetický vývoj“. (s. 14)
- 8) Jak je tomu se zobrazením skutečné povahy člověka z negativního prvního dojmu? (s. 15)
- 9) s. 18: co znamená „Zájem o aplikaci botulotoxinu pak tvořilo v roce 2010 4% žen do 29 let.“ – 4% všech žen do 29 let? Šlo o zájem nebo o podstoupení zákroku? Tamt. dále: ve Velké Británii má jít o 70 000 lidí (za rok?), na straně další se uvádí celkový počet všech zákroků 211 000.
- 10) „Studie prokázala, že zákroky estetické a plastické chirurgie podstupují v 58% jedinci pod 30 let.“ Celosvětově?
- 11) Injekční zákroky nelze definičně považovat za neinvazivní, jde o marketingový trik. (s. 21)
- 12) Proč jsou z výzkumu vyřazeny ženy s jinou než českou národností/etnickou příslušností? (s. 36)
- 13) Na základě čeho se rozlišují „druhy nespokojenosti“? (s. 49)
- 14) „Tyto ženy, které vidí u svých kamarádek „novou pusku, čelo, apod.“ se nechají lehce zmást tím, že tyto úpravy jsou něco, co má ta druhá „navíc“ v konkurenčním boji současně moderní společnosti.“ (s. 55) – tato věta poměrně věrně sumarizuje mnohé problémy práce, resp. způsob, jak práce paušalizuje, hodnotí a, bohužel, moralizuje.
- 15) Vypořádání se s předchozími výzkumy (s. 68 n.) je poněkud zbytečné, protože se nejedná o výzkumy, které by stálo za to brát příliš vážně v potaz.
- 16) Opět „začarovaný kruh plastických operací“ (s. 69).

Celkově je patrné, že práci vidím jako nekoncepční a bohužel nepříliš zdařilou. Současně mám za to, že jde o výsledek souhry faktorů, především nezkušenosti. Práci je třeba přičíst k dobru zcela zjevný zájem o téma a bezpochyby se jedná o výsledek dlouhého úsilí. Zda však jde o práci, jež splňuje kritéria závěrečných esejů bakalářského studia, je na posouzení komise. Mým návrhem hodnocení je následující:

Pokud diplomantka nedovede vypořádat alespoň většinu obecných námitek uvedených výše, pak se po mém soudu jedná o práci **nedostatečnou**. V případě, že se takto obhajoba zdaří, může být práce hodnocena jako přinejlepším **dobrá**.

Domnívám se, že by diplomantka měla mít příležitost práci obhajovat, v tomto smyslu ji k obhajobě doporučuji.

V Praze 4. června 2014

Jakub Marek, Ph.D.